

บทสรุป

การศึกษาการเมืองการปกครองของประเทศเขมรในสมัยของเจ้าสีหนุที่ผ่านมาแล้วนั้น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ของระบบการเมืองของประเทศเขมรว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร มีอิทธิพลต่อกันและกันมากน้อยเพียงไร นอกจากนี้เรายังได้พิจารณาไปถึงความเกี่ยวพันระหว่างสภาพแวดล้อมทางการเมืองการปกครองกับบุคคลสำคัญในสังคมการเมืองนั้นว่าส่งผลซึ่งกันและกันในลักษณะใด ซึ่งนี่เป็นรูปแบบของพฤติกรรมทางการเมืองที่กำลังพัฒนาที่น่าสนใจรูปหนึ่ง

พื้นฐานทางประวัติศาสตร์อันเป็นเหตุให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์ เมื่อรวมกับพื้นฐานทางอุดมการณ์และความเชื่อของประเทศเขมร แล้วก็ส่งผลให้สถาบันกษัตริย์ของประเทศนั้นกลายเป็นสถาบันที่มีรากฐานความเชื่อและอำนาจฝังแน่นอยู่อย่างแข็งแกร่งในจิตใจของชาวเขมรโดยทั่วไป ทั้งนี้พื้นฐานทางค่านิยมโครงสร้างสังคมตลอดจนค่านิยมราชการ เศรษฐกิจ และการศึกษา ได้รองรับอำนาจของสถาบันนี้ไว้เป็นระยะเวลาอันนับพัน ๆ ปี ซึ่งในขณะเดียวกันก็ทำให้พื้นฐานเกี่ยวกับความเชื่อในสถาบันกษัตริย์ของเขมรเพิ่มความหนักแน่นยิ่งขึ้นด้วย เพราะฉะนั้นจุดเริ่มต้นของการปกครองในยุคเจ้าสีหนุก็ควรจะเป็นจุดที่เมื่อเจ้าสีหนุถูกพาตัวเข้ามาสู่ฐานะกษัตริย์โดยผู้ปกครองชาวฝรั่งเศส ซึ่งนั่นก็หมายความว่าเจ้าสีหนุทรงตกเข้ามาอยู่ในท่ามกลางสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อสถาบันกษัตริย์ดังกล่าวแล้วข้างต้น พร้อมกันนั้นพระองค์ทรงเริ่มรับรู้ถึงความสำคัญที่สถาบันนี้มีต่อสังคมเขมรทั้งในด้านอำนาจและการได้รับการยอมรับ (Legitimacy) เพราะฉะนั้นในฐานะของกษัตริย์เขมร เจ้าสีหนุทรงได้รับประสบการณ์อย่างมากทางการเมืองการปกครอง โดยทรงเรียนรู้จากพฤติกรรมทางการเมืองการปกครองของบรรดาชนชั้นนำทางการเมืองในเขมรที่แวดล้อมพระองค์อยู่ ประกอบกับในระยะที่พระองค์ทรงขึ้นครองราชย์ในฐานะกษัตริย์ที่ร่ายางของประเทศเขมร เรื่อยมานั้น ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในเขมรมีอยู่อย่างมากมาอันเนื่องมาจากความแตกแยกแย่งชิงอำนาจกันภายในประเทศและอิทธิพลบีบบังคับจากภายนอกประเทศ อาทิเช่น การเข้ามาครอบครองบริเวณเอเชียอาคเนย์ของกองทัพญี่ปุ่นอันทำให้สถานการณ์ทางการเมืองในเขมรเริ่มเปลี่ยนแปลง

ไปแต่พอไม่นานกองทัพฝ่ายพันธมิตรก็หวนกลับเข้ามายึดครอง เขมรอีกครั้งหนึ่ง และพยายามจะเรียกเอาสภาวะการณ์ เช่นเดิมให้กลับมาครอบงำประเทศเขมรอีก อย่างไรก็ตามสถานการณ์ทั้งทางภายในในประเทศเขมรและสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปจนกระทั่งทำให้ฝรั่งเศสซึ่งได้รับมอบหมายจากพันธมิตรให้เข้ามาจัดการดูแลประเทศต่าง ๆ ในแหลมอินโดจีนนี้ต้องใช้วิธีการใหม่เพื่อการรักษาอำนาจดั้งเดิมของตนในประเทศเขมรไว้ เริ่มตั้งแต่การพยายามผลักดันเอกราชแก่ประเทศเขมรไว้ก่อน ในขณะที่เดียวกันก็ใช้วิธีการต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าตนเองเตรียมพร้อมที่จะให้เอกราชแก่ประเทศเขมรอยู่แล้ว (ดูบทที่ ๒) ทั้งนี้เพื่อเป็นการผ่อนคลายนามรู้สึกชาตินิยมของบรรดาผู้นำชาวเขมรบางคนซึ่งกำลังทำการปลุกปั่นชาวเขมรให้ร่วมกันแสวงหาเอกราชนั้นลดความรุนแรงลงไปด้วย เหตุการณ์เหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีส่วนช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ทางการเมืองการปกครองของเจ้าสีหนุภุมรินทร์เขมรในเวลานั้นทั้งสิ้น

ความเปลี่ยนแปลงที่สืบสวนวุ่นวายต่าง ๆ เหล่านี้ผ่านเข้ามาสู่เจ้าสีหนุในฐานะภุมรินทร์เขมร ซึ่งเป็นสถาบันเดียวที่ไม่เคยประสบกับความเปลี่ยนแปลงเลยในประเทศเขมร และมีความสำคัญเป็นสัญลักษณ์ประจำชาติอยู่ เพราะฉะนั้นเจ้าสีหนุหรืออีกนัยหนึ่งสถาบันภุมรินทร์จึงเป็นเครื่องมือที่ผู้นำทางการเมืองชาวเขมรเองตลอดจนผู้ปกครองจากประเทศฝรั่งเศสต้องการที่จะยึดครองเอาไว้เพื่อความสะดวกเปรียบของฝ่ายตนในการควบคุมชาวเขมรส่วนใหญ่ซึ่งยังคงให้การยอมรับและสนับสนุนสถาบันนี้อยู่อันเนื่องมาจากพื้นฐานทางก้นต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เมื่อเป็นเช่นนั้นเจ้าสีหนุก็ยิ่งทรงถูกดึงตัวเข้าไปพัวพันกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและกลยุทธทางการเมืองการปกครองของแต่ละฝ่ายมากยิ่งขึ้น พวกเขานั่นพระองค์ก็ยอมรับตระหนักถึงความสำคัญที่สถาบันภุมรินทร์หรืออีกนัยหนึ่งที่ตัวพระองค์เองมีอยู่ต่อระบบการเมืองของเขมรและต่อชนชั้นนำทางการเมือง ในขณะที่ นอกจากนี้พระองค์ยอมรับตระหนักถึงความได้เปรียบที่ตัวพระองค์มีอยู่เหนือพลังทางการเมืองแต่ละกลุ่มซึ่งกำลังต่อสู้แย่งชิงอำนาจกันอยู่ด้วย นี่คงจะเป็นสาเหตุสำคัญที่ตัดสินใจให้เจ้าสีหนุต้องการเข้ามามีบทบาทเป็นผู้นำทางการเมืองของชาติและเขาคองอำนาจทางการเมืองการปกครองของประเทศเขมรเอาไว้ให้ได้ ซึ่งในระยะแรกเจ้าสีหนุทรงพยายามที่จะเขาคองอำนาจสภาผู้แทนราษฎรของเขมรและคณะรัฐมนตรีก่อนอื่นเป็นการพยายามสร้างอำนาจจากเบื้องบนลงมาแต่ก็ไม่สำเร็จ เพราะสภาผู้แทนแตกแยกกันมากและประกอบ

ไปด้วยสมาชิกพรรค ประชาธิปไตยซึ่งมีหัวก้าวหน้าและมอง เห็นความสำคัญของสถาบันกษัตริย์น้อยกว่าคนรุ่นก่อน ดังนั้นพระองค์จึงต้องทรง เปลี่ยนวิธีการใหม่โดยมุ่ง เสริมสร้างอำนาจและอิทธิพลทางการ เมือง ของพระองค์จากรฐานเบื้องล่างคือประชาชน ซึ่งในแง่นี้พระองค์ทรงอยู่ในฐานะได้เปรียบอยู่แล้ว เมื่อประกอบกับประเด็นสำคัญที่พระองค์ทรงใช้สร้างควมนิยมให้แก่ตนเองคือการ เรียกร้อง เอกราชแล้วดีเท่ากันว่าพระองค์ได้ทรง เรียกเอาความเด่นและความสำคัญของ ฐานะ กษัตริย์ เขมรที่เคยมีมาแต่ในอดีตให้กลับปรากฏขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อเจ้าสีหนุทรงประสบความสำเร็จขั้นต้นในการ สร้างความสำคัญแก่บทบาทของสถาบัน กษัตริย์ให้เกิดขึ้นได้อีกครั้งหนึ่งแล้ว พระองค์ก็เริ่มการกำจัดผู้นำทางการเมืองแต่ละฝ่ายที่พยายามสร้างอำนาจนอกเหนือ เขตอิทธิพลของพระองค์ให้หมดไปหรือให้เสื่อมคลายความสำคัญลงไป ซึ่งพระองค์ย่อมสามารถทำได้ในเวลานั้น ทั้งนี้เพราะกำลังที่สนับสนุนที่นักการเมือง เขมรทั้งหลาย พยายามรวบรวมอยู่ขณะ นั้นก็คือกำลังประชาชน และ กองกำลังที่สามารถ ปฏิบัติการได้อย่างแท้จริง ในขณะนั้น เช่นกำลังทหารและตำรวจ ยังคงอยู่ในความควบคุมของฝ่ายฝรั่งเศส ซึ่งพยายามจะรักษา อำนาจของตนไว้และมีความโน้มเอียงที่จะสนับสนุนกษัตริย์หรือ เจ้าสีหนุ ไว้ เป็น เครื่องมือทางการเมือง การปกครอง ของตนมากกว่าที่จะช่วยเหลือผู้นำทางการเมืองฝ่ายอื่น เนื่องจากว่าโอกาส เจรจาต่อรอง ทำให้ความเข้าใจยอมมิได้สะดวกกว่าการ เจรจากับนักการเมืองหัวก้าวหน้าที่มีหลายแนวความคิดและแตกแยกกัน เป็นฝัก เป็นฝ่าย เพราะฉะนั้นเมื่อเจ้าสีหนุในฐานะ กษัตริย์ เขมรลงสนามทางการเมือง แข่งขันการรวบรวมพลังประชาชน เข้าสนับสนุนตนกับนักการเมือง เขมร กลุ่มอื่นก็ย่อมทำให้บรรดานักการเมืองหัวก้าวหน้ารุ่นใหม่ทั้งหลายที่ไม่ยอมรับพระองค์ เป็นผู้นำของตนต้อง ตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบฝ่ายกษัตริย์ซึ่ง ได้รับความเชื่อถือและการยอมรับจากประชาชน มากกว่าผู้อื่นอยู่แล้วอย่างแจ่มชัด

ในกรณีของเจ้าสีหนุเราอดที่จะกล่าวถึงจังหวะ เข้ามามีบทบาททางการเมือง ของ เจ้า สีหนุ เสียไม่ได้ว่าเป็นการประจวบเหมาะอย่างเหลือเกินที่ประเทศฝรั่งเศส เมืองแม่ถูกบีบคั้นตั้ง จากสภาพแวดล้อมภายนอกประเทศและสถานการณ์ภายในประเทศจนกระทั่งถึงจุดแตกหักที่การ พ่ายแพ้ต่อขบวนการ กุชาตีเวียคมินห์ที่เขียนเป็นรูป อันทำให้การ เจรจา เรียกร้อง เอกราชของ

เจ้าสีหนุที่กระทำกับผู้นำชาวฝรั่งเศสค่อย ๆ ประสบความสำเร็จทีละขั้น เมื่อประกอบกับศักดิ์ศรีของสถาบันกษัตริย์แล้ว เจ้าสีหนุก็ทรงกลีบกลายจากความเป็นนักควยโอกาสบนความพยายามของผู้นำชาวเขมรอื่น ๆ ซึ่งพยายามเรียกร้องเอกราชอยู่แล้มา เป็นพระบิดาผู้กอบกู้เอกราชของชาติไปโดยปริยาย และก้าวขึ้นมาอำนาจทางการเมืองในประเทศอย่างสมบูรณ์ในเวลาต่อมา

เมื่อขึ้นมาอำนาจทางการเมืองได้แล้ว เจ้าสีหนุก็ยอมจะทรงพยายามทุกวิถีทางที่จะรักษาอำนาจของตนเอาไว้รวมทั้งเสริมสร้างให้มั่นคงยิ่งขึ้นอีกด้วย ซึ่งเราก็พิจารณาถัดมาแล้วถึงความพยายามเหล่านั้นเป็นขั้นตอนนับตั้งแต่ความพยายามที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญปี ค.ศ. ๑๙๕๗ การลดระบอบสมมติ การจัดตั้งพรรคสังคมนิยม การจัดตั้งที่ประชุมสมัชชาแห่งชาติ (National Congress) โดยให้มีการประชุมทุกสองครั้งใน ๑ ปี ตลอดจนการใช้ประชาธิปไตยเพื่อทำให้พระองค์ทรง เข้ามามีอิทธิพลต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีมากยิ่งขึ้น ฯลฯ แต่อย่างไรก็ตามสังคมนิยมย่อมต้องการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นเจ้าสีหนุในฐานะผู้นำหรือผู้ควบคุมวิถีทางการเมืองการปกครองของประเทศเขมรมาช่วงระยะเวลาหนึ่ง เมื่อประสบกับการเปลี่ยนแปลงจนไม่สามารถจะตอบรับการเปลี่ยนแปลงหรือ เข้าถึงการแก้ปัญหาทางการเมืองการปกครองได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงนั้นก็ย่อมต้องสูญเสียอำนาจของตนไปในที่สุด

จะเห็นได้ว่าประเทศเขมรนับตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๕๕ เป็นต้นมา จนถึงปี ค.ศ. ๑๙๗๐ รวม ๑๕ ปี ถ้าจะดูจากรูปแบบผิวเผินแล้ว ระบบการเมืองมีลักษณะ เป็นประชาธิปไตยในระบอบรัฐสภามีพรรคการเมือง เป็นจักรกลสำคัญในระบบพรรคเด่นพรรคเดียว (one-dominant party system) ซึ่งนักรัฐศาสตร์คิดว่าเป็นระบบพรรคที่ดีที่สุดระบบหนึ่งในการรักษาเสถียรภาพทางการเมือง แต่ถ้าวัดพิจารณาให้ลึกซึ้งถึงเบื้องหลังของลักษณะระบบการเมืองการปกครองของประเทศเขมรที่กล่าวมาแล้วนั้น เราก็จะพบว่าสิ่งสำคัญที่ทำให้กลไกต่าง ๆ ทางการเมืองการปกครองเคลื่อนไหวไปได้ด้วยก็คือ "เจ้านโรดมสีหนุ วรมัน" ซึ่งเป็นทั้งผู้สร้างและผู้ควบคุมกลไกของระบบการเมืองแห่งประเทศเขมร เพราะฉะนั้น เมื่อเจ้าสีหนุถูกโค่นล้มไปในปี ค.ศ. ๑๙๗๐ สังคมเขมรจึงตกอยู่ในสภาพแว้งคว้างในการที่จะหาระบบใหม่มาแทนระบบเก่าและหาคนใหม่มาแทนคนเก่า ความสับสนวุ่นวายจึงเกิดตามมา ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าเจ้าสีหนุนั้นเอง

ที่ทรงเป็นผู้สร้างและรักษาไว้ซึ่งเสถียรภาพทางการเมืองการปกครองของประเทศเขมร โดยอาศัยศักดิ์ศรีส่วนตัวของพระองค์ และกลยุทธ์ทางการเมืองนานาประการที่พระองค์ทรงคิดค้นขึ้นเป็นเครื่องมือสำคัญ โดยนัยนี้ตัวจักรสำคัญที่ทำให้ระบอบประชาธิปไตยของเขมรในระยะนั้นดำเนินไปได้อย่างมีแบบแผนและเสถียรภาพตามสมควรก็คือเจ้าสีหนุอีกเช่นกัน

ช่วงระยะเวลาที่เจ้าสีหนุทรงมีอำนาจอยู่ในประเทศเขมรรวม ๑๕ ปี (๑๙๕๕-๑๙๗๐) นั้น เสถียรภาพทางการเมืองภายในของประเทศเขมรย่อมจัดได้ว่ามีเสถียรภาพที่ดีที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในกลุ่มรัฐอินโดจีนอื่น ๆ เช่น ลาวและเวียดนามในช่วงระยะเวลาเดียวกัน แต่ผู้มีอำนาจทางการเมืองในประเทศเขมรใช้ความพยายามน้อยมากในการสร้างความเจริญภายในประเทศ การอยู่ดีกินดีของประชาชน สภาพของประชาชนทั่วไปไม่ได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น ซึ่งจุดนี้เป็นจุดที่ทำให้ฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองของเจ้าสีหนุหยิบยกเป็นประเด็นในการวิพากษ์วิจารณ์การบริหารประเทศของเจ้าสีหนุ นอกจากนั้น เหตุการณ์ภายในประเทศใกล้เคียงคือ สงครามในเวียดนามได้เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประเทศเขมรถูกดึงเข้าไปเกี่ยวข้องกับขั้ว เนื่องจากคู่อริที่ฝ่ายหนึ่งในสงครามเวียดนามได้ใช้อาณาเขตของประเทศเขมรเป็นทั้งแหล่งชุมนุมชนและเส้นทางลำเลียงยุทธสัมภาระเข้าสนับสนุนกองทหารของฝ่ายคอมมิวนิสต์ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในเวียดนามใต้โดยเจ้าของบ้าน คือ ประเทศเขมรก็ไม่อาจจะขัดขวางหรือในบางกรณีก็เต็มใจที่จะไม่ขัดขวาง การจะเด็ดจิกในเวียดนามนั้นฝ่ายสหรัฐฯ จึงต้องตัดเส้นทางส่งกำลังบำรุงกองทัพคอมมิวนิสต์ซึ่งอาศัยประเทศเขมร ฉะนั้นการโค่นล้มเจ้าสีหนุโดยอ้างสาเหตุของการที่ท่านเป็นอุปถุ่ยปลดปล่อย ละเลยให้ประเทศเขมรถูกใช้เป็นแหล่งหลบซ่อนและเส้นทางบำรุงกองทัพคอมมิวนิสต์ รวมทั้งการที่เจ้าสีหนุใช้รัฐประศาสน์นโยบายในการรักษาเสถียรภาพทางการเมืองภายในประเทศตลอดจนการไร้ความเอาใจใส่ในการสร้างความอยู่ดีกินดีให้แก่ประชาชน และการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่มีได้รักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัดแต่กลับโอนเอียงไปทางประเทศฝ่ายคอมมิวนิสต์มาก จึงเป็นความจำเป็นทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ที่จะต้องหาทางล้มล้างอำนาจการปกครองของเจ้าสีหนุเสีย ฯลฯ

การศึกษาการเมืองการปกครองของเขมรในยุคเจ้าสีหนุคงกล่าวทำให้เราทราบถึงการใช้วิธีการหรือกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อประโยชน์สำหรับการกำกับความเคลื่อนไหวทางการเมือง

ให้คลายตามวัตถุประสงค์ของคนที่มากที่สุด นับตั้งแต่การฉายบุคคลิกภาพ (Projection of Personality) การสร้างองค์การ (Building an Organization) การใช้อุบายการรวมทั้งนโยบายเศรษฐกิจและการต่างประเทศ เป็นเครื่องมือสนับสนุน เช่น Buddhist Socialism และ Neutrality เป็นต้น ตลอดจนการใช้อุบายในการครองอำนาจซึ่งเคยใช้กันมาตั้งแต่โบราณกาลจนปัจจุบัน คือการถ่วงดุลย์และแบ่งแยกกลุ่มต่าง ๆ ออกจากกัน โดยให้คนมีฐานะเป็นแกนกลาง ที่เราเรียกว่า Divide and Rule ซึ่งเจ้าสีหนุทรงนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างมากในระบบการเมืองที่เต็มไปด้วยความแตกแยกเช่น เขมรสมัยนั้น

การทำความเข้าใจวิธีการต่าง ๆ ที่เจ้าสีหนุได้ทรงปฏิบัติไปแล้วย่อมจะเป็นแนวทางที่ทำให้เราสามารถแยกแยะข้อดี ข้อเสีย ของการใช้รัฐประศาสนโยบายดังกล่าว ตลอดจนเกิดแนวความคิดถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เหมาะสมแก่การใช้วิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดให้เกิดประโยชน์ได้ หรือแม้กระทั่งความรู้ในการที่จะหลีกเลี่ยงสภาวะการถ่วงดุลย์หรือการใช้วิธีการที่ไม่พึงปรารถนาในสภาพแวดล้อมอย่างเดียวกันกับที่เขมรได้ประสบมาแล้ว

ความบกพร่องและข้อผิดพลาดทางการเมืองการปกครองของเจ้าสีหนุย่อมจะเป็นบทเรียนอย่างที่ดีสำหรับนักรัฐศาสตร์ และเป็นเครื่องเตือนใจอย่างดีเช่นกันสำหรับบรรดาผู้นำทางการเมืองการปกครองของประเทศที่อาจจะมิมีสถานการณ์แวดล้อมใกล้เคียงกับเขมร หรือกำลังดำเนินขั้นตอนของนโยบายทางการเมืองไปในลักษณะที่คล้ายคลึงกับที่เจ้าสีหนุทรงเคยทำมาแล้วโดยไม่มี การปรับปรุงหรือแก้ไขข้อบกพร่องเสียก่อน ซึ่งนี่ก็เห็นจะเป็นประโยชน์มากที่สุดที่การศึกษาเรื่องราวดังกล่าวมาแล้วจะก่อให้เกิดขึ้นได้กับสังคมนการเมืองของมนุษย์มิใช่หรือ?